

"DERVİŞ'İN AKLI" PROF. A. DERVİŞOĞLU İLE SOHBETLER

Derviş'in Akli, Prof. Doğan Cüceloğlu ile Prof. Ahmet Dervişoğlu'nun uzun söyleşilerinden oluşan kitabın adıdır. Burada dervişin akli ile kastedilen elbette, İTÜ Elektrik-Elektronik Fakültesi emekli öğretim üyesi, elektrik devreleri profesörü Ahmet Dervişoğlu'nun aklidir. Fakat profesör Dervişoğlu'nun aklının da gerçekte, modern bir dervişin akli olduğunu belirtmemiz gerekir. Kitabın çift anlamlı adı bu bakımdan çok yerinde olmuştur.

Doktorasını bilişsel psikoloji alanında yapan Prof. Dr. Doğan Cüceloğlu ile doktora çalışmasını elektrik devreleri alanında yapan Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu'nun hayatları doktora öğrencileri olarak ABD'nin Illinois Üniversitesi'nde kesişmişti. Derviş'in Akli, bu nedenle onların yarım asrı geçen dostluklarının da bir nişanesidir aynı zamanda. Prof. Cüceloğlu'nun sorularında ve sohbeti yönlendirme başarısında bu yakın dostluğun izlerini de her an görebiliyoruz.

Derviş'in Akli, büyük başarılar kazanmış bir bilim insanının, doğumundan günümüze kadar olan yaşamının aşamalarını takip etmektedir. Fakat gerçekte bu takip, sadece bir bilim insanının yaşamıyla sınırlı kalmamakta, yeni doğan bir cumhuriyetin ve ulusun yaşamını da yakından izleyen ve sorgulayan bir nitelik kazanmaktadır. Elektrik devrelerinin analizinde ve sentezinde uzman olan Prof. Dervişoğlu, kendi yaşamının analizinde de yetkinliğini gösteriyor ve bu örnekten hareket ederek modern bir ulus için gerekli olan toplumsal temellerle ilgili sentez niteliğinde önermelerde

bulunuyor. Derviş'in Akli, bize gerçek anlamda bir ulus inşa öğretisi sunmaktadır. Kitabın her aşamasında bir cumhuriyet bireyinin ve bir ulus üyesinin nasıl olması gerektiği ya da bir ulusun ne olduğu konusunda hayatın içinden gelen açıklamalarla karşılaşıyoruz. Bu nedenle diyebiliriz ki, bu kitap Prof. Dervişoğlu'nun yaşam öyküsü olduğu kadar, bir cumhuriyet öyküsüdür de. Üstelik dört kuşak cumhuriyet öyküsü. Çünkü Prof. Cüceloğlu, Prof. Dervişoğlu'nun yaşamını, babası Hasan Dervişoğlu, eşi Çayhan Dervişoğlu, kızları Yonca ile Yeşim ve torunu Doğa'nın yaşamları ve yaşama bakışlarıyla da birleştirerek sunuyor kitabında. Prof. Cüceloğlu'nun, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında fakir aile çocuklarının parasız yatılı okullarda okutulmasıyla ilgili olarak söylediği şu sözler daha ilk sayfalarda okuyucuyu sarsarak sohbete bağlıyor; "Bir çocuğun eğitimi için sanki gizli bir ekip oluşmuş, yardım eden bir bilinç var. Buna cumhuriyet bilinci demek geliyor içimden."

Prof. Dervişoğlu'nun bir bilim insanı ve eğitimci olarak hayatında edindiği bilgi, gözlem ve deneyimlerden çıkardığı sonuçlar, herkese kılavuz olacak değerdedir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

"Bir insanın yeteneklerini – eğitim yoluyla – keşfedeceksin ve o insanı yeteneklerinin sınırlarına kadar götüreceksin."

"Gelişmiş insan, adalet duygusu yüksek, kıskançlık duygusu zayıf olandır. Kıskanmamakla kalmayacak, başkalarının meziyetlerini yüzlerine karşı açık yüreklilikle söyleyecek."

"Eğitim demek, yanlış kültürleri düzelden

mekanizma demek. Eğitimin temel amaçlarından biri bu. Yanlış kültürü silecek, yerine doğrusunu yazacak. Ama yine de tam silemediyse, bu sefer yöneticisi mekanizmayı kontrol edecek ve düzeltecek. Ama başka parametreler de vardır. Onları araştırmak lazım."

"Çalışmayıp zekayla idare etmek akılsızlıktır; işi kurnazlığa dökmek ahlaksızlıktır. Yani esas olan alın teridir, azimdir."

"Kişiler tırmanabilecekleri yere kadar tırmanırsa o ülke de yükselebileceği yere kadar yükselir; değilse ülke de geri kalır."

"Üniversiteler kötüyse, ülke de kötüdür diyorum kabaca. Çünkü üniversite bir ülkede son mercidir. Çözümlemeyen bir problem kademe kademe en sonunda üniversiteye gider; üniversite de çözemezse, o zaman yurtdışından uzman getirilir, ülkenin özgüveni geriler."

"Benim ağabeyim Akçapınar'da üniversiteyi bitiren ilk kişi, 1951

sonunda. Akçapınar'da üniversiteyi bitiren ilk kız olan Yeliz 2002'de, 50 sene sonra mezun oldu. Çok büyük destek verdik. Yeliz üniversiteyi bitirdi, öğretmen oldu, herkes 'Allah, Allah, biz de kızımızı okutsak, öğretmen olsa' demeye başladı."

"Yeliz'e dedim ki, 'senin işin zor, fakat o derece onur verici. İyi örnek olursan arkadan gelenlerin yolunu açarsın. Köylülerin gözünde kötü örnek olursan arkadan gelenlerin yolunu kaparsın."

"Liyakat, Türkiye'nin bir numaralı sorunudur."

"İnsanları aktif olarak dinlemek, söylenlere katkı yapmak gerekir. İki kulağımız bir dilimiz olduğuna göre, iki dinleyip bir konuşmalıyız." (Torunu Doğa, dedesi Dervişoğlu için şunları söylüyor:

'Ben 14 yaşında olsam da, benden de öğreniyor. O yüzden bu kadar bilgi bir insan. Kendi bilgileriyle başkalarının bilgilerini bastırmadığı için, dinlediği insanların bilgileri de onda şu an. Dedem çok iyi bir dinleyici.')

"İnsanların güçlü yanlarını keşfedip ortaya çıkartmak, bunların geliştirilmesine yardımcı olmak ve kişiye değerli olduğunu hissettirmek."

"Benim çok sevdiğim bir söz var: Dünyada çok korkunç şey yalnız kalmaktır, ama ondan daha korkuncu hiç yalnız kalamamaktır."

"Biliyor musun, tabiatla hiçbir şey boşa gitmez. Her yapının anlamı vardır, değerini bulur...Yapacaksın, sen yapacaksın, onlar kartopu gibi büyür, sonuca gider. Hani tencereyi ısıtıyorsun, hiçbir şey yok gibi, sonra birdenbire fokur fokur kaynıyor. O zamana kadar yaptıkların boşa gitmiş gibi ama öyle değil. Ben bunu hissediyorum, yani hiçbir şey boşa gitmez; söyleyeceğim en önemli şeylerden biri budur."

"Güveni kötüye kullanmak en büyük kusurdur. Gelişmişliğin temel göstergelerinden biri güvenli ortam, güvenli ilişkidir."

"Türkiye'nin en büyük sorunu yönetici sorunudur diyoruz ya. İşte böyle bir sorunumuz olmasaydı o korkunç olayları da yaşamayacaktık (1970-1980 yıllarındaki olaylar kastediliyor)... Çok önemli olduğu için tekrar ediyorum; eğer yukarıda dirayetli yöneticiler olsaydı Türkiye bu kabusu yaşamayacaktı."

Prof. Dervişoğlu, ülkemizdeki ortalama öğretim süresinin 7 yıl olmasıyla ilgili olarak şunları söylüyor: "Ülkenin güvenilirlik endeksinin yeterli düzeyde olması için ortalama öğretim süresinin ve kalitesinin yeterli, üstelik refah düzeyinin de yeteri kadar yüksek olması gerekir."

"Akıllı rehber alan, sorgulayıcı, araştırmacı kafa yapısına sahip insanlar yetiştiren eğitimin ne olduğu bütün dünyada biliniyor. Ben böyle bir eğitimden bahsediyorum."

"İşin özüne inmek bende bir tutku, merakten öte yani....Özellikle eğitim düzeyi düşük, doğa yasalarını bilmeyen insanların büyük zorlukları var öze inmekte; onlar, örneğin ermiş bir insanın ulaşabileceğine hiç tereddütsüz inanırlar.

Ben her şeyi sorgularım, öze inerim; yani öyle engeller benim sorgulamamı durduramaz."

"Toplum olarak dogmatik olma, hurafeci olma gibi bir lüksümüz yok. Çünkü bugünkü dünya düzeni buna izin vermiyor. Seni boyunduruk altına alıyor, seni dışlıyor, seni hor görüyor. Bu dünya düzeni uygun olsaydı, 'kardeşim, ben daha az rasyonel olacağım, daha dogmatik olacağım, kime ne' diyebilirdik."

"İnsanlık ilerliyor, mesela temel insan hakları kavramı elli sene önce yoktu. Bak, bir ülke temel insan haklarını ihlal ediyorsa, öteki ülkeler işgal bile edebilir onu. Yani 'benim işime karışamazsın' diyemezsin. Temel insan haklarında böyle bir ilerleme oldu; bu yeni bir şey."

"Ben fikrimi gerekleriyle söyleyen bir insanım, herkesten de öyle beklerim."

"Araştırmacı toplumu aydınlatan ışık kaynakları gibidir; yeterli sayıda yoksa toplum karanlıkta kalır."

"Üniversite öğretiminin temel amacı, öğrenmeyi öğrenen kişi yetiştirmektir. Temel amaç bu. Yani coğrafyacı yetiştirecek, turizmci yetiştirecek ama esas olarak öğrenmeyi öğrenen adam yetiştirecek. Neden, şimdi bilgi o kadar hızlı değişiyor ki, senin öğrendiğin, daha sen mezun olmadan demode oluyor, yenisini öğrenmek zorundasın. Bir de o kadar çok öğrenecek şey var ki, üniversitede sana bunun tamamını öğretmeleri mümkün değil; temel kavramları öğretiyorlar....Eskiden elektrik mühendisi yoktu, elektromekanik mühendisi vardı. Yani beş senelik süreyi dolduracak bilgi yoktu elektrikte. Elektromekanik. Adam hem elektrik mühendisi oluyordu, hem makine mühendisi. Şimdi sadece elektriğin yirmi tane kolu var. Birikim o kadar arttı. İlk üç yılda ancak temel kavramlar öğretiliyor."

Prof. Dervişoğlu'nun kitabın son sayfalarında söylediği bu sözler, yeni bir kitabın başlıca konusu olacak kadar önemli. Fakat iki bilim insanının sohbeti burada bitiyor. Prof. Cüceloğlu'nun kitabı bitirirken söylediği şu sözler, Prof. Dervişoğlu'nun dünyaya ve insanlara bakışını çok iyi tanımlıyor; Cüceloğlu burada diğer şeylerin yanı sıra şunları söylemektedir; "Kitap için günlerce buluştuk, sohbet

ettik. Onu dinlerken kendi bildiğim kavramları yeniden gözden geçirme olanağı buldum. Beni en çok etkileyen yönlerden biri, tamamıyla akıl yoluyla bir değerler sistemi kurmuş olmayı başarmasıydı. 'İnsanlar bilsin ki (Prof. Dervişoğlu söylüyor), bu şekilde, akıl yoluyla da doğru kararlar verilir, insanlara hizmet edilir, mutlu olunur. Ben bir örnek oluşturmaya çalışıyorum ve aklın gereği olarak bir insanın çok dürüst, çok çalışkan, hiç hak yemeyen bir insan olabileceğini vurgulamak istiyorum. Mutluyum, ayrıca çok keyifliyim.' İşte bu kadar. Akıl yoluyla hangi değerler çerçevesinde yaşanarak mutlu olunabilir sorusuna cevap vermiş oluyor."

Prof. Dervişoğlu'nun kızı Yonca da babasını değerlendirirken şunları söylüyor; "Babamın temel değerleri, insan sevgisi, yaşama sevinci, hakkaniyet, rasyonellik, özgürlük, saygınlık, kendi kendine yetme, doğa sevgisi ve güven'dir. Babamın iki tane temel inancı var; biri haksızlığa karşı tavır alışı, öbürü de insanların mutluluğu için potansiyellerini gerçekleştirmeleri gerekir inancı."

Derviş'in Akli, 1935 yılında bir Anadolu köyünde doğmuş bir çocuğun nasıl dünya çapında ünlü bir bilim insanı haline gelmiş olmasının öyküsüdür. Bu öykü, bilişsel psikoloji gibi farklı bir bilimsel disiplinden gelen bir bilim insanının kendi zengin bilgi, yorum ve katkılarıyla da yönlendirdiği zevkli bir sohbetin konusudur. Ancak konuşmacıların ufkı, kişisel yaşam zenginliklerinin çok ötesindedir. Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, sohbet boyunca yaptığı analizlerle kendi kişisel yaşamının özüne inerek, toplumsal yaşamımız için de çok önemli nitelikte sentezlere ulaşmaktadır. Bu nedenle Derviş'in Akli, henüz gerçek anlamda bir ulus olmayı başaramamış toplumumuzun çok ihtiyaç duyduğu bir eser niteliğindedir. Bu kitap, cumhuriyetimize ve ulusumuza zor günlerinde bir katkıdır. Ulusumuzun her katmanından kesimlerin, öğretim üyelerinin, öğrencilerin, çalışan gençlerin, iş adamlarının, kadınların, köylülerin, bu güzel, zevkli ve öğretici sohbeti izlemelerini dileriz.

Derviş'in Akli, Remzi Kitabevi, 2016, 310 sayfa.